

## Oanmäld Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Sollentuna, den 28–30 januari 2020

**Inspektionen i korthet:** Vid inspektionen kom det fram att häktet Sollentuna inte kan tillgodose de intagnas rätt till gemensamhet. Detta ser JO allvarligt på. Även om det underlag som inhämtades vid inspektionen var ofullständigt stod det dessutom klart att många intagna är isolerade på häktet. Dessa intagna har alltså vistats i ensamhet utan meningsfull mänsklig kontakt under mer än 22 timmar per dygn. Detta gällde också unga intagna. JO konstaterar att det finns brister i häktets mätningar av s.k. isoleringsbrytande åtgärder och även olika uppfattning om vad sådana åtgärder omfattar. Mot denna bakgrund uttalar JO att häktet Sollentuna måste stärka och prioritera sitt arbete med att på ett meningsfullt sätt bryta isoleringen av intagna.

Ett antal intagna som var misstänkta för sexual- eller relationsbrott var placerade i avskildhet av säkerhetsskäl. Enligt häktesledningen skulle deras säkerhet äventyras om de placerades på en vanlig gemensamhetsavdelning i häktet. Dessa intagna stod därför i "kö" till en särskild gemensamhetsavdelning i häktet Huddinge. JO finner att det är tveksamt om tillämpningen av häkteslagen vid dessa avskildhetsbeslut är förenlig med lagstiftarens avsikt. Vidare anser hon att det finns skäl att inrätta fler särskilda avdelningar för intagna som p.g.a. den aktuella brottsmisstanken lever under hot.

I häktet finns även intagna som benämndes "avskild på egen begäran". JO konstaterar att det saknas lagligt stöd för att avskilja en intagen i häkte på denna grund. Vidare menar hon att formuleringen riskerar att medföra att häktets personal inte arbetar aktivt för att ändra på situationen för en sådan intagen eller på avdelningen. Hon understryker att häktet har ett stort ansvar att se till att intagna inte drar sig undan i ensamhet.

Vidare uppmärksammar JO bl.a. att häktets rastgårdar trots tidigare kritik fortfarande inte lever upp till de krav som rimligen kan ställas på sådana utrymmen.

### Inspektionens genomförande

JO Katarina Pålsson genomförde den 28–30 januari 2020 en oanmäld och generell inspektion av häktet Sollentuna. Vid inspektionen deltog även byråchefen Catrine Björkman, enhetschefen Gunilla Bergerén, biträdande enhetschefen Karl Lorentzon, föredragandena Madeleine Arpegård och Lars Olsson (protokollförare) samt den medicinske experten Ingemar Engström.

Inspektionen inleddes med ett kort möte med häkteschefen AA tillsammans med kriminalvårdsinspektörerna BB (säkerhet, tillika ställföreträdande häkteschef), CC (plan 5, inskrivning och besök), DD (plan 10, säkerhetsavdelningen), EE (plan 7 gemensamhet/restriktion samt kansli IM), FF (tekniker, sjukvård och förråd), GG (plan 9, annan strukturerad verksamhet, ASV, och produktionsledare), HH (personal, bevakningscentral och reception) och JJ (plan 6, gemensamhet). Därefter förevisades häktets rastgårdar, säkerhetsavdelning, inskrivning och observationsavdelning. Delar av lokalerna fotograferades senare. JO:s medarbetare gjorde en översiktlig granskning av beslut om placering i avskildhet, häktesplaner och daganteckningar, ett urval incidentrapporter samt vissa riktlinjer. Vidare samtalade JO:s medarbetare med ett 20-tal intagna och ett 15-tal anställda.

Inspektionen avslutades med en genomgång där företrädare för häktet Sollentuna gavs möjlighet att kommentera de iakttagelser som JO och hennes medarbetare gjorde vid inspektionen. Vid den avslutande genomgången deltog AA, CC, GG, JJ samt kriminalvårdsinspektören KK (plan 8, ungdomar).

### **Inspektionens syfte**

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Häktet Sollentuna inspekterades senast av JO:s Opcat-enhet den 2 och 3 februari 2017 (dnr 419-2017). Efter inspektionen uttalade sig JO om situationen för förvarstagna utlänningar och Kriminalvårdens arbete med isoleringsbrytande åtgärder. JO framhöll vidare vikten av tillsyn av intagna även sker nattetid och att deras integritet skyddas vid kontakter med hälso- och sjukvården. Avsikten med inspektionen i januari 2020 var att bl.a. följa upp vilka åtgärder som skett i dessa frågor efter JO:s uttalanden.

### **Uttalanden av JO Katarina Pålsson med anledning av inspektionen**

I anslutning till protokollet finns uttalanden av JO Katarina Pålsson.

### **Iakttagelser vid inspektionen**

Vid inspektionen gjorde JO och hennes medarbetare i huvudsak följande iakttagelser.

## Organisation och uppdrag

Häktet Sollentuna ligger i centrala Sollentuna och tillhör Kriminalvårdens region Stockholm. Häktet utgör ett eget verksamhetsområde och har 244 platser. Vid inledningen av JO:s inspektion vistades 237 intagna i häktet, Av de intagna var 214 häktade (varav 113 var belagda med restriktioner). Förutom de häktade fanns 14 dömda med verkställbara fängelsestraff, 8 förvarstagna med stöd av utlänningslagen och en intagen som väntade på en övervakningsnämnds beslut. Av de 116 intagna som hade rätt till gemensamhet var 14 avskilda av säkerhetsskäl. Ytterligare 21 intagna benämndes som ”avskilda på egen begäran”.

Det fanns 47 unga i häktet, dvs. intagna som skrivits in i häkte innan de fyllt 21 år och ännu inte fyllt 24 år. Av dessa var 43 häktade, varav 27 med restriktioner. Av de unga var tre dömda med verkställbara fängelsestraff och en förvarstagen med stöd av utlänningslagen. Fem av de intagna i häktet var under 18 år.

Enligt Kriminalvården påbörjades 877 häktningar i häktet år 2019. Den genomsnittliga beläggningen i häktet under 2019 var 223 intagna och den genomsnittliga beläggningsgraden var 91,9 procent. Beläggningsgraden varierade under året mellan 78,7 procent och 102,1 procent. Som mest var 245 personer intagna i häktet samtidigt.

Häktet Sollentuna är ett av landets fem säkerhetshäkten. Häktet har 36 stycken specialplatser. Dessa utgörs av 25 ungdoms- och 11 säkerhetsplatser. Häktet tar endast emot män. Enligt häktesledning kan det hända att enstaka kvinnor tas in i häktet men de omplaceras snabbt till häktet Kronoberg. Vid inspektionens inledning var den äldste intagne 77 år och den yngste 16 år.

Häktets platser är uppdelade i 161 restriktions- och 83 gemensamhetsplatser. Av ungdomsplatserna är 13 restriktions- och 12 gemensamhetsplatser.

I häktets 244 platser ingår 4 celler avsedda att användas av Kriminalvårdens nationella transportenhet, NTE, som konverterats till ordinarie platser till och med den 31 december 2020. Dessa ligger alla på våningsplan 5, där även häktets särskilda avskildhetsplatser finns.

## Bemanning

Häktets organisation består enligt den lokala arbetsinstruktionen för verksamhetsområdet Sollentuna av 184 personer. Sammantaget arbetar 300 personer i häktet. Av dessa har 240 personer tillsvidare- eller visstidsanställning, övriga är timvikarier. Majoriteten av personalstyrkan, 226 personer, utgörs av kriminalvårdare. Av de fast anställda kriminalvårdarna är 70 kvinnor och 89 män. I häktet finns även andra personalkategorier som lärare, produktionsledare och underrättelseoperatör.

Fram till årsskiftet 2019/20 fanns en uppsökarverksamhet i häktet, ett uppdrag som särskilt inriktade sig på att samtala med intagna med t.ex. missbruksproblem i nära samarbete med frivården. Sedan verksamheten avvecklats är avsikten att den ordinarie personalen i fortsättningen ska ta sig an dessa uppgifter.

### Den fysiska miljön

En beskrivning av den fysiska miljön framgår av JO:s protokoll från inspektionen av häktet den 2 och 3 april 2017, dnr 419-2017. Nästan samtliga av häktets ordinarie platser är belägna på våningsplanen 6 till 10, som har 48 celler vardera. JO och hennes medarbetare uppmärksammade vid förevisning av cellerna att de intagna kan få en överblick över häktets omgivningar genom cellfönstren.

I samtal med personal och intagna kom det fram att många upplevde ventilationen i häktet som mycket dålig. Detta upplevde även JO och hennes medarbetare. Intagna och personal uppgav också att det ofta är kyligt i häktet.

JO och hennes medarbetare uppmärksammades både av personal och intagna på att häktet är mycket lyhört. Under nätterna förekommer det att de intagna pratar med varandra mellan cellerna. I ett samtal med JO:s medarbetare beskrev en intagen det som att de nattliga konversationerna medför att "alla vet allt om alla".

Säkerhetsavdelningen finns på häktets plan 10. Enligt häktespersonal kan det även finnas intagna på dessa platser som inte har en förhöjd säkerhetsklassifikation eller s.k. taktisk anvisning. Cellerna är i huvudsak utrustade på samma sätt som standardceller, men de saknar en bokhylla. Celldörrarna är utrustade med s.k. fängselluckor som gör det möjligt att belägga de intagen med handfängsel innan dörren öppnas. Säkerhetsavdelningen har ett motionsrum där det bl.a. finns ett löpband. Intagna som är belagda med handfängsel utanför cellen kan emellertid inte använda motionsrummet då dörren dit saknar en fängsellucka.

På våningsplan 5 finns häktets observationsplatser med fem celler. Tre av cellerna är endast utrustade med en madrass på golvet, ett handfat och en toalettstol. En av observationscellerna kunde inte användas när rundvandringen genomfördes. Detta berodde på att en intagen hade förstört cellens signalanordning (stentofonen). JO och hennes medarbetare uppmärksammade att cellen var ostädad och att det låg fem-sex stycken matlådor, några med matrester i, kastade på cellgolvet.

På observationsavdelningen finns även en cell för sekundbevakning. Även denna cell är endast inredd med en madrass på golvet. Om den intagne behöver gå på toaletten kan en dörr till en s.k. tulltoalett låsas upp. Personal genomför tillsynen över den bevakade genom att observera honom genom ett

spiegelfönster från ett intilliggande bås. I anslutning till sekundbevakningscellen finns en cell med en bältessäng fastskruvad i golvet.

Förutom observationsplatserna finns det ytterligare sex avskildhetsceller på våningsplan 5 där intagna som är avskilda eller bedömts behöva vara nära häktets sjukvårdspersonal, som har sina lokaler på samma våningsplan, kan placeras. Även nyintagna kan placeras i dessa celler innan de placeras på en vanlig avdelning. Två av cellerna kan användas för intagna med särskilda omvårdnadsbehov och är utrustade med patientsängar.

Rastgårdarna beskrivs utförligt i JO:s protokoll från inspektionen av häktet den 23 och 24 september 2015, dnr 4969-2015. JO och hennes medarbetare noterade att det inte skett någon nämnvärd förändring av rastgårdarna sedan inspektionen 2017. Flera av rastgårdarna hade en framträdande påväxt av gröna alger och vissa golv var täckta med ett tunt lager vatten. På flera rastgårdar låg en stor mängd fimpar golvet. Rastgårdarna gav överlag ett nedgånget och smutsigt intryck.

Kriminalvårdspersonal är inte ute på rastgården tillsammans med de intagna. Samtliga rastgårdar övervakas med kameror. Kriminalvårdspersonal kan även ha direkt överblick över rastgårdarna genom fönster på ena kortsidan av rastgårdarna. I samtal med personal och intagna kom det fram att en intagen alltid vistas ensam på en restriktionsrastgård. Det finns alltså ingen möjlighet till exempelvis samsittning under promenadtiden.

I samtal med JO:s medarbetare beskrev intagna miljön på rastgårdarna som negativ. Flera intagna uppgav att de ofta eller alltid tackade nej till utomhusvistelse. En ung intagen tyckte att det var jobbigt med en ny miljö samt att det var ensamt och besvärligt för honom att ”börja tänka där ute” på rastgården. En annan intagen kände sig instängd också på rastgården och valde av den anledningen att ibland avstå från utomhusvistelse. En annan intagen berättade att rastgården mest påminner om en rökruta där det inte går att göra något. Han försökte avhålla sig från att röka och därför undvek han att gå ut. I samtal med personal och ledning kom det fram att det inte skulle gå att tillgodose samtliga intagnas lagliga rätt till en timmes utomhusvistelse per dygn om alla skulle utnyttja denna rätt.

#### Personalens bemötande av de intagna

Många intagna uppgav till JO och hennes medarbetare att det som de efterfrågar mest, vid sidan av att komma ut ur cellen, är ett gott bemötande från Kriminalvårdens personal. De nämnde betydelsen av att personalen hälsar på den intagne, frågar hur han mår och säger något litet.

Intagna som har nattmedicin ska tilldelas denna runt kl. 20 varje kväll. En intagen berättade att personalen vid medicintilldelning efter inlåsningen i cellen inte hälsar utan enbart öppnar luckan och frågar: ”Personnummer?”. Efter den intagne angett det, får han sin medicin och luckan stängs. Några ord utväxlas

alltså inte. Vidare kom det fram att det fortfarande inte finns en rutin enligt vilken nattpersonalen även tar en personlig kontakt med de intagna som inte har någon nattmedicin.

Några intagna lyfte fram att häktet har stelbenta rutiner, t.ex. att matutdelning eller kioskrunda alltid sker i en viss ordning varje dag. Det kan medföra att de populära sakerna sålt slut när kioskvagnen når den som har cellen i mitten av en korridor. Andra intagna menade att olika personal kunde ge olika besked på frågor och att det var vanligt att saker glöms bort av personalen.

I ett samtal med en intagen kom det fram uppgifter om att kriminalvårdare kände till hans sjukdomsbild. Den intagne upplevde dessutom att personalen använde uppgifterna för att "håna" honom.

### Själv mord och andra självskadande handlingar

I samband med inskrivningen i häktet görs en suicidriskbedömning av samtliga intagna med hjälp av ett formulär ("Initial riskbedömning av riskfaktorer för suicid"). Den som fyller i formuläret är den kriminalvårdare som skriver in den intagne. Formuläret lämnas till vakthavande befäl med en kopia till häktets sjuksköterskor.

Enligt häktets anvisningar ska en intagen som inte genomgått en riskbedömning placeras under oregelbunden tillsyn om minst fyra gånger per timme. Enligt suicidscreeningsformuläret ska den intagne sättas under ständig tillsyn i avvaktan på bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal om t.ex. han eller hon gjort ett självmordsförsök den senaste månaden eller svarat ja på frågan om han eller hon haft tankar på sitt liv. På kvällar och nätter tas en jourläkare in för en sådan bedömning på plats.

Om läkare eller sjuksköterska rekommenderar att en intagen ska ses till var 15:e minut eller med tätare tidsintervall utgör detta enligt häktets anvisningar en medicinsk tillsyn. En sådan ska utföras av erfaren och utbildad hälso- och sjukvårdspersonal och inte inom Kriminalvården. I sådana fall ska den intagne föras till Länsakuten vid S:t Görans sjukhus för bedömning. Enligt personal kan i sådana fall sekundbevakning bli aktuell till dess att transporten kan genomföras.

I samtal som JO och hennes medarbetare hade med personal kom det fram att tillsynsblad för en intagen som varit i avskildhet eller under observation på plan 5 lämnas till planets kriminalvårdsinspektör efter det att tillsynen avslutats. Tillsynsbladen hänger vid celldörren, men häktet saknar en rutin för löpande granskning eller analys av vad som är noterat på dessa. I stället förlitar personalen sig på att viktigare händelser tas upp direkt med kriminalvårdsinspektören, dokumenteras som en daganteckning i Kriminalvårdens klientadministrativa system, KVR, eller tas upp vid morgonmöten.

Häktet har särskilda anvisningar för mat- och vätskevägran. Enligt denna ska häktets sjuksköterskor underrättas så fort det finns indikationer på att en intagen

har börjat matvägra eller uttryckt en önskan om att göra det. De ska då se till att dokumentera den intagnes vikt, boka in honom hos läkare och börja registrera kost- och vätskelistor.

### Tvångsåtgärder

Vid inspektionens inledning var 14 intagna placerade i avskildhet av säkerhetsskäl (2 kap. 5 § häkteslagen [2010:611]). I samband med granskningen av besluten noterade JO och hennes medarbetare att beslutsmotiveringen ofta var formulerad på följande sätt:

Vid placering på gemensamhetsavdelning måste hänsyn tas till säkerheten på häktet. Med anledning av det under bakgrunden anförda ska [den intagne] placeras avskild från andra intagna av säkerhetsskäl.

Det finns även andra beslut där motiveringen var mer utförlig:

Utifrån vad som är känt om [den intagnes] personliga förhållanden och kontaktytor kan han av säkerhetsskäl ej vistas tillsammans med andra på häktet Sollentunas gemensamhetsavdelningar. Bedömningen att avskilja [den intagne] av säkerhetsskäl grundar sig på den klientkonstellation som för närvarande råder på samtliga häktet Sollentunas gemensamhetsavdelningar. För det fall att [den intagne] skulle placeras på häktet Sollentunas gemensamhetsavdelningar under rådande förhållanden finns en förhöjd risk för vålds- och hotincidenter.

Av de intagna som var avskilda p.g.a. säkerhetsskäl var sex placerade i avskildhet p.g.a. brottets art, och stod i kö till häktet Huddinges gemensamhetsavdelning för intagna misstänkta/dömda för bl.a. sexualbrott. Häktet Sollentuna gjorde bedömningen att dessa intagna skulle utsättas för hot eller våld om de placerades på en av häktets gemensamhetsavdelningar. Besluten motiverades på följande sätt:

Utifrån det brott som [den intagne] är häktad för föreligger en förhöjd risk för att han ska utsättas för hot och våld av andra intagna på häktet Sollentunas gemensamhetsavdelningar. [Den intagne] ska därför placeras avskild från andra intagna av säkerhetsskäl.

I ett beslut om avskildhet noterade JO och hennes medarbetare att en annan intagen än den som beslutet gällde är namngiven i beslutet. Det framstår som att den som skrivit beslutet kopierat in text från ett annat dokument och sedan inte granskat den slutliga versionen.

Vid inspektionens inledning var, som nämns ovan, 21 intagna ”avskilda på egen begäran”. I samtal med ledningen kom det fram att häktet ”omprövar” avskiljandet ungefär var tionde dag och att det t.ex. kan finnas möjlighet till samsittning för intagna i denna kategori. En av de intagna ifrågasatte sin situation rent rättsligt – han ville inte vara i gemensamhet men förstod inte på vilken grund han betecknades som avskild av häktet. Enligt häktets anvisning för avskildhet ska det inte fattas något avskildhetsbeslut om det inte finns lokalmässiga förutsättningar för att erbjuda den intagne gemensamhet med andra intagna. Då ska det i stället göras en anteckning där det framgår att den intagne står i kö till en plats på en gemensamhetsavdelning.

JO och hennes medarbetare ägnade särskild uppmärksamhet åt frågor kring placeringar i häktets observationsceller. I häktets anvisningar för avskildhet anges att en intagen ska byta kläder när han placeras i en sådan cell. En intagen beskrev att personalen klädde av honom alla kläder när han förts in i observationscellen och att kvinnlig personal sett honom naken. Han beskrev det som ovärdigt. Han hade kort därpå fått nya kläder. Vidare berättade han att han under vistelsen på plan 5 känt sig skrämmd och rädd och att han inte kunde orientera sig. Han blev stressad av den regelbundna tillsyn han fick under nätterna då man lyst på honom med ficklampa. En annan intagen beskrev hur han under inledningen av sin tid i häktet hade placerats på plan 5 och att det var som att vara tillbaka i polisarresten. Han märkte att personalen hade regelbunden tillsyn över honom men ingen av dem hade frågat hur han mådde. I samtal med personal kom det fram att intagna oftast blir kvar i observationsceller under en till två veckor men sällan längre.

JO:s medarbetare samtalade med personal i olika kategorier om användningen av häktets bältessäng. Det kom fram att bältessängen bara har använts ett par gånger sedan häktet öppnades och inte överhuvudtaget de senaste åren. Ingen i ledningen eller personalen kunde svara på exakt när någon senast blivit lagd i bältessäng. Häktet har ingen särskild liggare för dokumentation av användning av bältessängen, men enligt häkteschefen ska en sådan tas fram. JO:s medarbetare uppmärksammade att det låg en s.k. japansk bår uppvikt ovanpå bältessängen. En sådan bår används för att spänna fast en intagens armar och ben i samband med transport. Den är täckt med glatt, tjock plast och mycket hård då den i själva liggdelen är förstärkt med metall eller liknande material.

#### Isolering och isoleringsbrytande åtgärder

Flera intagna berättade för JO och hennes medarbetare om sina upplevelser av att inte få vistas i gemensamhet och sällan ha direktkontakt med Kriminalvårdens personal. En intagen beskrev hur han kände sig som en hund som är inlåst i en liten bur och att personalen inte förstod att småsaker kunde göra att han tappade humöret. Han beskrev att han vant sig vid att vara inlåst och glömt hur det är på utsidan. En annan intagen uppgav att han varit fängslad i ett annat land av politiska skäl, men att ensamheten som häktade upplever i Sverige är värre: ”Skillnaden är att där fanns det folk [i häktet]”. En intagen berättade hur restriktionerna gjort att han inte fått träffa sina barn mer än ett fåtal gånger under häktningstiden och vilken frustration och sorg han kände. Han betonade dock: ”Jag är inte arg på någon här. Det är systemet. Samhället måste vara större”.

JO och hennes medarbetare talade också med flera intagna som av häktet be-tecknades som avskilda på egen begäran. De var placerade i liknande förhållanden som intagna som är avskilda av säkerhetsskäl eller häktade som har restriktioner. En intagen pojke uppgav att han inte ville gå ut i gemensamhet fastän hans restriktioner hade hävts. Han beskrev att han hade ångest. Han ville ha sin persienn konstant neddragen för att han annars ville komma ut. Vidare uppgav



han att han gärna ville besöka häktets sporthall för att spela basket med personal eller intagna – det hade gjort honom glad. En annan intagen beskrev att han i princip inte lämnat sin cell på tre månader, förutom för att duscha varannan dag. Han sa att han tackat nej till att vara i gemensamhet och även till samsittning, och att han inte hade lust att göra något med personalen.

Företrädare för häktet lämnade olika förklaringar till varför intagna valde att vara avskilda. En kriminalvårdsinspektör menade att många är personer som inte anser sig vara ”kriminella” och därför inte vill beblanda sig med andra intagna, medan andra är ”enstöringar” eller sådana som har mycket att tänka på och därför inte orkar vistas i gemensamhet. En annan kriminalvårdsinspektör betonade att alla intagna inte känner sig trygga. För dem är en gemensamhetsavdelning en tuff miljö med enbart tre kriminalvårdare som bevakar 24 intagna.

Det finns olika uppdrag hos personalen i häktet som syftar till att arbeta med isoleringsbrytande åtgärder. Varje våningsplan har en särskild personalresurs avsatt för att helt fokusera på sådana åtgärder. Denna resurs – benämnd ”gula turen” – är emellertid inte en garanterad resurs. I stället blir ofta kriminalvårdaren som går den turen tilldelad andra arbetsuppgifter p.g.a. hastigt uppkomna bristande resurser på annat håll. Det är framför allt lokala transporter av intagna, som måste bemannas. I samtal med en kriminalvårdsinspektör framförde denne önskemål om att ”gula turen” skulle vara en ”röd tur”, dvs. vara del av en miniminivå på bemanningen på en avdelning. Det finns även en grupp av anställda som arbetar med annan strukturerad verksamhet, ASV. Den består av tre kriminalvårdare som på heltid arbetar med att genomföra aktiviteter utanför cell med intagna.

För unga i häktet, dvs. intagna som skrivits in i häkte innan de fyllt 21 år och ännu inte fyllt 24 år, finns en särskild ASV-grupp med fyra kriminalvårdare som på heltid ska arbeta med att bryta isoleringen för de unga. Enligt häktets anvisningar för unga intagna kan aktiviteter utgöras av bok- eller filmcirklar, yoga, träning, bakning och matlagning, läxhjälp och motivationshöjande samtal. Enligt den lokala anvisningen för unga på häktet Sollentuna är målet är att varje ung person i häktet ska ha minst två timmars isoleringsbrytande åtgärder med mellanmänsklig kontakt per dygn (Kriminalvårdens anvisningar för unga [2019:1]: VO Sollentuna, 2019-08-23). Kriminalvården har annars som målsättning att intagna som inte får vistas i gemensamhet ska erbjudas isoleringsbrytande åtgärder i åtminstone två timmar per dygn (se t.ex. Kriminalvårdens årsredovisning 2019 s. 24). I denna generella målsättning räknar myndigheten även med sådana aktiviteter som inte innebär att en intagen har en mänsklig kontakt, t.ex. när den intagne är ensam på en rastgård eller i en motionslokal.

Av samtalen med såväl personal som ledning kom det fram att möjligheterna för enskilda kriminalvårdare att genomföra isoleringsbrytande åtgärder med intagna är mycket begränsade. En kriminalvårdare såg det som omöjligt att

hinna med mellanmännsklig kontakt och isoleringsbrytande åtgärder, och kallade det hela för ”ett spel för galleriet”. Att dagligen kunna erbjuda en intagen 120 minuters mellanmännsklig kontakt beskrevs som en ”utopi” av en kriminalvårdsinspektör. För att en kriminalvårdare ska kunna öppna dörren till en cell för t.ex. ett isoleringsbrytande samtal med en intagen behöver en annan kriminalvårdare finnas i närheten. Flera ur personalen påpekade att bemanningen i en korridor ofta inte är tillräcklig för att detta ska vara möjligt. Möjligheterna till männsklig kontakt i häktets säkerhetsavdelning är ännu sämre, då det som regel kan behövas tre eller fyra kriminalvårdare för att öppna en celldörr. Det kom även fram i samtal med både personal och intagna att alla kriminalvårdarna inte är intresserade av att bistå i isoleringsbrytande åtgärder, utan tycker att det är en arbetsuppgift som ska utföras av andra. En kriminalvårdare uppgav att hen i inledningen av sin tjänstgöring i häktet gärna satte sig ned och pratade med intagna, men att hen slutat med det. Hen kallade sitt tidigare handlande för ”översocialt”.

Vid mätningarna av isoleringsbrytande åtgärder redovisar Kriminalvården inte bara mellanmännsklig kontakt utan också miljöombyten. JO och hennes medarbetare granskade i samband med inspektionen vilka isoleringsbrytande åtgärder som häktet hade vidtagit under en dag på ett våningsplan där det fanns 48 intagna som inte vistades i gemensamhet. Av dessa intagna var sju avskilda av säkerhetsskäl och fem på egen begäran. Uppgifterna var noterade i särskilda blad där det kan anges hur många minuter intagna på våningsplanet hade fått miljöombyte respektive mellanmännskliga kontakter. Granskningen visade att under en dag i januari 2020 var det bara tre av de 48 intagna som hade fått två timmars mellanmännskliga kontakter. Av de intagna var det sex stycken som fick sådana åtgärder i mellan 1 timme och 1 timme och 40 minuter. Det stora flertalet intagna – 21 stycken – fick isoleringsbrytande åtgärder i form av mellanmännskliga kontakter i mellan 15 och 29 minuter.

I samband med inspektionen begärde JO ut häktesplanerna för häktade under 21 år för att följa vilka isoleringsbrytande åtgärder som vidtagits för dem. I de allra flesta fallen saknade häktesplanerna anteckningar om under hur lång tid den intagne ungdomen dagligen spenderat tid med andra intagna genom samsittning eller restriktionsgrupp. I en del häktesplaner hade det angetts som en generell anteckning att den intagne ”nyttjar dagligen sin möjlighet till samsittning”. I andra fall framgick det indirekt genom att det t.ex. antecknats att den intagne var i ”sporthall med sin samsittare”. Häktesplanerna innehöll flera noteringar om personalledda isoleringsbrytande åtgärder, som t.ex. vistelse i aktivitetsrum, sporthall, bevakade samtal med anhöriga och att se på film tillsammans. JO:s medarbetare noterade att det i de flesta fall (ca 85 procent) hade antecknats hur många minuter åtgärden varade. Av de granskade åtgärderna varade dock bara ungefär 10 procent i mer än 120 minuter. Hur ofta och hur regelbundet ungdomar erbjudits åtgärder varierade. Vissa intagna hade fått relativt regelbundna insatser medan andra intagna inte hade fått några alls, men det framgick inte varför. Även beträffande sådana intagna som enligt

häktesplanerna hade fått relativt många åtgärder, hade det i vissa fall förflutit flera dagar mellan de personalledda insatserna. Slutligen noterades att personalen återkommit med förfrågan om isoleringsbrytande åtgärder till intagna som tidigare tackat nej till detta.

I samtal med intagna kom det fram att isoleringsbrytande insatser är betydelsefulla för dem. Flera av dem uttryckte sin uppskattning för möjligheterna till samsittning. Några lyfte också upp betydelsen av att kunna komma ut från cellen genom att få städjobb. En häktad ungdom uttryckte att han ändå får chansen att göra fler saker som häktad än vad han hade förväntat sig. En intagen som var avskild på egen begäran uppgav att han inte hade behov av att vistas med andra. Han sade att han gradvis ändå börjat tacka ja till fler åtgärder som personalen erbjuder, t.ex. vistelse i sporthall, än vad han gjort i början av sin tid i häktet.

#### De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård

Häktet har fem sjukskötersketjänster på heltid. Sjuksköterskor är i tjänst måndag till fredag kl. 7.30 till kl. 17. På helgerna är en sjuksköterska i tjänst mellan kl. 9 och kl. 17. Det finns läkare i häktet tre dagar per vecka, två av dagarna en psykiater (sex timmar per dag) och en dag en somatiker (åtta timmar). Läkarna är även tillgängliga på telefon dagtid när de inte är tjänst.

Häktets sjuksköterskor ska träffa alla nyintagna inom 24 timmar från att de skrivs in för en initial hälsoundersökning. Om en intagen kommer från ett annat häkte kan det bli ett kortare samtal. Med anledning av att genomförandet av hälsoundersökningar inte registreras i KVR utan i den intagnes medicinska journal, frågade JO:s medarbetare om det finns en risk för att en intagen faller mellan stolarna och inte får en initial undersökning. Enligt en av sjuksköterskorna ska det inte kunna hända då t.ex. den av sjuksköterskorna som fungerar som koordinator går igenom listorna över de intagna som skrivs in och ut från häktet. Om en intagen inte vill ha en initial hälsoundersökning försöker sjuksköterskorna träffa honom vid ett senare tillfälle och då brukar det som regel gå att genomföra en undersökning.

En intagen som vill ha kontakt med sjukvården begär att få träffa sjuksköterska genom att skriva en hemställan (en s.k. systerlapp). Sjuksköterskorna försöker besvara denna inom tre dagar. Enligt sjuksköterskorna vill man gärna att den intagne utförligt förklarar vad han vill ha hjälp med på lappen. Kriminalvårdarna ska erbjuda de intagna ett kuvert att lägga systerlappen i. I samtal med JO och hennes medarbetare uppgav några intagna att de inte erbjudits kuvert.

Enligt sjukvårdspersonal händer det att kriminalvårdare närvarar vid deras samtal och undersökningar. Hur många kriminalvårdare som kan vara med är en fråga för Kriminalvården. Läkaren beskrev att han helst träffar de intagna ensam men med dörren på glänt.

I samtal med olika personalkategorier ställde JO och hennes medarbetare frågor om rutinerna för informationsöverlämning mellan sjukvården och kriminal-

vårdspersonalen. Framför allt gäller det hur sjukvårdspersonalen kan uppmärksammas på att en intagen kan behöva komma i kontakt med dem när den intagne själv inte vill eller själva begärt att få träffa sjukvården. Det kom fram att respektive våningsplans morgonmöten (utsättningar) är det viktigaste forumet. Där kan Kriminalvården lyfta vilka intagna som kan vara i behov av att bli uppsökta av sjuksköterskorna. En kriminalvårdare beskrev några varningssignaler som kan föranleda att man tar kontakt med sjukvården. Det är tecken på psykisk ohälsa som oro, ångest, svårigheter att samtala med personal och våldshandlingar. Kriminalvårdaren beskrev det som att personalen oftast är mer orolig än sjukvården. En kriminalvårdare beskrev att det kunde hända att man vände sig direkt till sjuksköterskorna också, framför allt under helger, och att det kan förekomma att sådana kontakter också dokumenteras i KVR.

Sjuksköterskorna är inte kopplade till en viss avdelning eller ett visst våningsplan utan roterar och deltar därför i olika morgonmöten. I samtalen med sjuksköterskorna angavs flera fördelar med detta. Det kan t.ex. vara bra att flera sjuksköterskor träffar samma intagen så att de kan vara flera som medverkar i bedömningar av eventuella vårdbehov. Det är även en fördel vid helgtjänstgöring att man har erfarenhet av de olika avdelningarna och deras intagna.

Det finns ingen generell uppsökande verksamhet från sjuksköterskornas sida gentemot intagna som kan betecknas som isolerade i häktet. Man förlitar sig i de allra flesta fall på att kriminalvårdspersonalen följer de intagna och säger till om någon mår sämre. Sjuksköterskorna träffar enligt egen uppgift alla barn under 18 år en gång per vecka för att se hur de mår.

### Situationen för förvarstagna

Vid inspektionens inledning fanns åtta intagna som var placerade i häktet med stöd av 10 kap. 20 § utlänningslagen (2005:716). En av dem var avskild av säkerhetsskäl enligt häkteslagen. I samtal med en av dem kom det fram att han vanligtvis endast kommer ut ur sin cell 30 minuter per dag i samband med promenad. Han hade varit placerad i häktet drygt fyra månader. Några andra av dessa intagna får samsitta någon eller några timmar per dag. Intagna som var säkerhetsplacerade i häktet beskrev att de hade haft kontakt med Migrationsverket varannan till tredje vecka, ibland via telefon och annars genom besök. Två av de intagna som var säkerhetsplacerade uppgav att de inte hade varit intagna i något av Migrationsverkets förvar innan de placerades i häkte.

JO:s medarbetare uppmärksammade att det skriftliga informationsmaterial som ges till förvarstagna utlänningar delvis riktar sig till personer som är säkerhetsplacerade med stöd av utlänningslagen, dvs. är placerade hos Kriminalvården för att de är avskilda av ordnings- och säkerhetsskäl. Informationsmaterialet saknar information om förutsättningarna för att säkerhetsplaceringen ska kunna hävas.

## Övriga iakttagelser

Häktet har en lokal anvisning för över- och dubbelbeläggning beslutad den 11 januari 2019 (se Kriminalvårdens anvisningar för överbeläggning/dubbelbeläggningar: VO Sollentuna). I anvisningen anges hur intagna ska placeras i häktet när samtliga ordinarie platser är upptagna. Anvisningen listar i vilken ordning rum ska beläggas. I första hand ska celler på häktets plan 5 beläggas. Därefter kan dubbelbeläggning vidtas i sammanlagt fyra celler. Endast rum som har större boyta än tio kvadratmeter ska användas vid dubbelbeläggning. Dubbelbeläggning ska inte ske av intagna som har narkotikaklassad medicin och endast om det är säkerhetsmässigt genomförbart. En bedömning ska göras om det kan tänkas föreligga risk för våld. Innan dubbelbeläggning sker ska de intagna tillfrågas, men den kan genomföras även om de intagna inte vill.

Häktet kan vid fullt utnyttjad dubbelbeläggning även placera fem intagna i häktets besöksrum. Det finns även en särskild anvisning beslutad den 19 november 2019 för hur beläggning av besöksrummen ska gå till (se Kriminalvårdens anvisningar för beläggning av besöksrum vid platsbrist [2019:1]: VO Sollentuna). I första hand ska besöksrummen användas för intagna som kan vistas i gemensamhet. Under upplåst tid är tanken att dessa intagna ska föras till en gemensamhetsavdelning.

I samtal som JO och hennes medarbetare hade med intagna lyfte många av dem att de upplevde maten som tråkig och av dålig kvalitet samt att variationen var liten. Dessutom var ofta portionerna små och maten inte varm.

## Avslutande genomgång

JO redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. I samtalet med representanterna för häktet Sollentuna kom huvudsakligen följande fram.

### Den fysiska miljön

JO konstaterade att det vid inspektionen kommit fram uppgifter om att det är lyhört i häktet och att de intagna talar med varandra under kvällar och nätter. Av den anledningen tillfrågades häktesledningen om vad lyhörddheten kan ha för betydelse för t.ex. tryggheten för de intagna.

*Häktesledningen* uppgav att lyhörddheten är ett stort problem, som finns på fler häkten. Intagna som talar med varandra omplaceras. Målskamrater placeras som regel aldrig på samma avdelning. Det har inträffat att intagna ber om att få byta avdelning eftersom andra intagna skriker om nätterna. Ledningen får dock inte reda på allt som händer nattetid, och det kan inte uteslutas att intagna velat flytta på grund av att de känt sig hotade. Häktesledningen har under många år försökt komma åt problemet. Det har t.o.m. funnits tankar på att installera någon form av distraktionsljud, men det har avfärdats.

JO frågade om häktets ledning övervägt en högre personalnärvaro på avdelningarna nattetid. *Häktesledningen* framhöll att när nattpersonalen

ronderar i korridorerna så blir det oftast tyst. Ledningen har emellertid märkt en attitydförändring bland de intagna och det händer att de intagna struntar i att personalen befinner sig i korridoren. De intagna visar allt mindre respekt för personalen. Häktesledningen önskar att förhållandena var annorlunda, utifrån säkerhets- och rättssäkerhetsaspekt.

*JO* framhöll även att det förts fram klagomål över att ventilationen är dålig. *Häktesledningen* uppgav att klagomålen är kända och att det nyligen genomförts en mätning av ventilationen. Något resultat från mätningen känner man ännu inte till.

*JO* konstaterade att Kriminalvården tidigare fått kritik för att miljön på rastgårdarna är mycket bristfällig och att det inte verkade ha skett någon egentlig förändring av rastgårdarna sedan den senaste *JO*-inspektionen 2017.

*Häkteschefen* framhöll att förbättring av miljön på rastgårdarna är en central fråga för henne. Häktet har kommit relativt långt i arbetet med att förändra rastgårdarna och hon har lovats extra resurser på sammanlagt cirka en miljon kronor från fastighetsägaren och Kriminalvårdens huvudkontor. Dessutom har landskapsarkitekter lämnat förslag till förändringar och ambitionen är att den som befinner sig på rastgården ska få en ”utomhuskänsla”. I planeringen ingår inte att förändra fönstren.

#### Isoleringsbrytande åtgärder

*JO* konstaterade att det vid inspektionen kommit fram uppgifter som talar för att häktespersonalen har olika uppfattning om vad som utgör en isoleringsbrytande åtgärd. Hon tillfrågade häktesledningen om deras uppfattning.

*Häktesledningen* betonade inledningsvis att isoleringsbrytande åtgärder utgörs av mellanmänskliga kontakter. Det kan vara alltifrån korta samtal vid t.ex. måltidsutdelning till välplanerade aktiviteter i flera timmar. Det viktiga är att den intagne får träffa andra människor och målet är att varje intagen ska få isoleringsbrytande åtgärder med två timmar per dag.

*Häktesledningen* framhöll att ett av de strategiska mål som man bestämt för verksamheten är att öka förståelsen hos personalen för behovet av mellanmänsklig kontakt. Ledningen har dock noterat att under 2018 och 2019 var det 18 årsarbetskrafter som gick åt till att transportera intagna och bevaka intagna vid sjukhusvistelser. Om häktet i stället skulle kunna använda de anställda till isoleringsbrytande åtgärder skulle situationen vara mycket bättre. Så fort personalen måste genomföra en transport blir det isoleringsbrytande arbetet lidande. Häktesledningen konstaterade vidare att det finns anställda som har sökt sig till häktet eftersom de i första hand är intresserade av säkerhetsfrågor.

*Häkteschefen* framhöll att hon i samtalen med alla nyanställda understryker att arbetet med säkerhet måste kombineras med isoleringsbrytande åtgärder.

Arbetet som kriminalvårdare är komplext, i ena stunden riskerar du att mötas av våld för att i nästa arbete för att bryta isoleringen av intagna.

*JO* pekade på att hennes granskning av redovisningen av isoleringsbrytande åtgärder på ett av häktets våningsplan visade bl.a. att fem intagna inte fick någon som helst mellanmänsklig kontakt den aktuella dagen. Majoriteten av de intagna fick isoleringsbrytande åtgärder i max en halvtimme.

*Häktesledningen* framhöll att det är osannolikt att ett antal intagna inte skulle haft någon mänsklig kontakt under en hel dag. I samband med t.ex. utdelning av mat träffar de intagna personal och det borde åtminstone resultera i ett ”par minuter” mellanmänsklig kontakt. Ledningen påpekade också att även miljöombyten ska redovisas som en isoleringsbrytande åtgärd.

*JO* konstaterade att hon har svårt att se miljöombyten, där den intagne exempelvis befinner sig ensam på en rastgård eller i duschen, är en isoleringsbrytande åtgärd. Hon noterade att Kriminalvården i sin anvisning anger att unga intagna ska få minst två timmars insatser per dygn som innefattar mellanmänskliga kontakter. Häktesledningen tillfrågades varför ambitionen inte är högre.

*Häktesledningen* förklarade att det är väldigt svårt att nå målet om två timmar. Ungdomsavdelningen bestod ursprungligen av 25 platser och häktet tog inte emot några barn. Numera har häktet regelmässigt upp till 50 unga och mellan 10 och 12 barn intagna varje given dag. Häktet har trots framställning inte tillförts några ytterligare resurser. Om det ska ske några förändringar måste resurserna minska i andra delar av häktesverksamheten. Häktets bemanning är beräknad på en beläggningsgrad om 90 procent.

#### Personalens bemötande

*JO* konstaterade att det i samtal med henne och hennes medarbetare fanns intagna som framhöll att de blev korrekt och vänligt bemötta men att det var flera som beskrivit att häktespersonalen bemöter dem på ett torftigt sätt. Hon underströk vikten av att personalen agerar professionellt och bemöter de intagna så att de känner sig sedda.

*JO:s medicinske expert* lyfte i sammanhanget upp den mentalhygieniska betydelsen för den enskilde individen av enkla men frekventa vardagssamtal för att bli sedd och bemött som en vanlig människa.

*Häktesledningen* framhöll att ett gott bemötande och att tala med de intagna är en viktig del av det som kallas den dynamiska säkerheten. *Häkteschefen* berättade att hon alltid tar upp detta i sina introduktionssamtal med nyanställda och att hon då bl.a. framhåller vikten av att se att det bakom varje dörr finns en människa.

*JO* påminde om att dåvarande chefs*JO* Elisabet Fura redan 2015 uttalade att häktet borde införa en rutin där exempelvis nattpersonalen tar en personlig kontakt med varje intagen. Hon har precis samma uppfattning. En sådan rutin

skulle kunna utgöra en viktig isoleringsbrytande åtgärd och dessutom ge personalen en möjlighet att kontrollera hur den intagne mår.

*JO* frågade i sammanhanget även om häktet överväger att förlänga tiderna under dagen då intagna kan ringa. *Häktesledningen* förklarade att det finns tankar på att utöka telefontiderna ytterligare, men att det är lättare sagt än gjort på ett så pass stort verksamhetsställe. Förutom att det kräver tekniska lösningar, ökar även behovet av personal.

#### Placering av intagna i avskildhet

*JO* konstaterade att häktet har en kategori av intagna som är ”avskilda på egen begäran”. Vid inspektionen hade en intagen varit avskild på det sättet i fem månader. *JO* framhöll att hon uppmärksammat att även barn och unga varit avskilda på egen begäran. I dokumentationen anges det att ”besluten” om avskiljande på egen begäran har ”omprövats”. *Häktesledningen* tillfrågades om vad det finns för rättsligt stöd för denna åtgärd.

*Häktesledningen* uppgav att skälet för åtgärden är att den intagne uppger att han inte vill träffa andra intagna. Det görs en notering om detta eftersom häktet måste ”hålla koll” på dem på samma sätt som intagna som är avskilda med stöd av 2 kap. 5 § häkteslagen. *Häktesledningen* framhöll att den helst såg att de intagna var i gemensamhet med andra intagna, och av den anledningen tillfrågades de intagna regelbundet om de har ändrat sig och vill vara i gemensamhet. De intagna tillfrågades som regel åtminstone var tionde dag. Häktet tillfrågar dock inte intagna där man gör bedömningen att det inte är möjligt att hitta en plats i gemensamhet. Det skulle inte kännas ”juste” mot dem.

*Häktesledningen* framhöll att det bara är häktet Huddinge i region Stockholm som har en gemensamhetsavdelning för intagna misstänkta eller dömda för relations- och sexualbrott. Avdelningen har 20 platser. Det är nästan alltid kö dit och häktet Huddinge förfogar över kön. Beträffande en intagen som måste vänta på en plats dit fattas ett formellt beslut om avskildhet på grund av ordnings- och säkerhetsskäl. På grund av brottets art skulle deras säkerhet äventyras om de placerades på en ”vanlig” gemensamhetsavdelning.

*JO* tillfrågade *häktesledningen* om det finns rutiner för att uppmärksamma häktets sjukvård på de intagna som inte vill vistas tillsammans med andra intagna. *Häktesledningen* uppgav att sjukvården bara kontaktas om det skulle vara något särskilt. Det är dock inte ovanligt att personalen undrar över varför en intagen inte vill vara tillsammans med andra intagna och av den anledningen kontaktar sjukvården.

*JO:s medicinske expert* framhöll att det förhållandet att en intagen undviker kontakt med andra intagna kan vara ett tecken på en depression, vilket aktualiserar en bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal.



*Häktesledningen* uppgav att om en ungdom begär sig avskild, så är det särskilt viktigt att få reda på skälen som ligger bakom begäran. Om den intagne mår psykiskt dåligt kontaktas sjukvården direkt.

*JO* konstaterade att vid en inspektion av häktet Sollentuna 2017 noterades att Kriminalvårdens underrättelsetjänst (KUT) kontaktades inför placeringen av intagna på gemensamhetsavdelningar och att det regelmässigt tog viss tid innan de intagna fick vara i gemensamhet (se *JO*:s protokoll, dnr 419-2017). Häktesledningen tillfrågades om hur rutinerna ser ut idag.

*Häktesledningen* förklarade att KUT:en fortfarande kontaktas inför en placering på en gemensamhetsavdelning, men framhöll att det är möjligt att göra denna kontroll i förväg för att undvika att omplaceringen drar ut på tiden. Beskedet kan därför ibland komma omedelbart eller efter bara en kortare tid. Det är tänkbart att placera vissa intagna direkt på en gemensamhetsavdelning. Ibland måste dock processen få ta tid på grund av säkerhetsskäl, t.ex. har kontrollen av intagnas gängtillhörighet inneburit nya svårigheter. Under en period var det ett stort tryck på platserna och häktet jobbade fortare med omplaceringarna. Det inträffade flera slagsmål på avdelningarna och det gjorde det tydligt att säkerheten måste prioriteras. I väntan på en omplacering står de intagna i en "gem-kö" och det inträffar att det är fullt på gemensamhetsavdelningarna. Behovet av platser i gemensamhet varierar över tid, och för närvarande är det en stor efterfrågan på sådana platser på grund av överbeläggningen inom kriminalvården. Under perioder har efterfrågan varit betydligt lägre och häktet har haft gemensamhetsavdelningar stängda. Häktet har inte några gemensamhetsplatser som inte befinner sig på en gemensamhetsavdelning.

#### Hälso- och sjukvård

*JO* uppgav att det i samtal med såväl intagna som personal kommit fram att intagna inte alltid får ett kuvert att stoppa de s.k. systerlapparna i. Hon underströk att en systerlapp alltid ska delas ut tillsammans med ett kuvert. *Häktesledningen* instämde helt i *JO*:s uppfattning.

*JO* återgav hur en intagen beskrivit att personalen använde uppgifterna om ett sjukdomstillstånd för att "håna" honom. *Häktesledningen* förklarade att det beskrivna agerandet är helt oacceptabelt.

*JO* frågade om ständig tillsyn alltid sker i samma utrymme. *Häktesledningen* bekräftade att sådan tillsyn alltid sker i det s.k. sekundrummet på plan 5.

#### Häktets hantering av beslut från *JO*

*JO* tillfrågade slutligen häktesledningen hur den tar hand om beslut från *JO*. Det kan handla såväl om beslut där *JO* skriver av ett ärende men ändå anser sig ha anledning att skicka beslutet och anmälan till häktet för kännedom, som kritikbeslut där kriminalvården fått tillfälle att yttra sig.

*Häktesledningen* uppgav att samtliga beslut från JO sparas och alla kriminalvårdsinspektörer får del av dem. Beslut från JO är en stående punkt på häktets rättsvårdsmöten. Ledningen för häktet tar också ställning till om personalen ska informeras om ett beslut. Om en enskild kriminalvårdare eller annan anställd är iblandad försöker ledningen återkoppla. Som regel undrar personalen vad som har hänt med en anmälan och av den anledningen är det viktigt att ha en dialog med dem som berörs av beslutet.

Avslutningsvis konstaterade *häkteschefen* att JO och häktesledningen har en samsyn i flera frågor, men också att inspektionen har väckt blandade känslor och omfattat många delar. Hon har en klar bild av vad häktet behöver arbeta med.

Inspektionen avslutades.

### **Uppgifter som har hämtats in efter inspektionen**

JO efterfrågade den 13 februari 2020 kompletterande uppgifter, framför allt kring isoleringsbrytande åtgärder.

Som nämns under rubriken Isolering och isoleringsbrytande åtgärder, anges i den särskilda anvisningen för unga i häktet att varje ung ska ha tillgång till isoleringsbrytande åtgärder i form av mellanmännisklig kontakt minst två timmar per dygn (se Kriminalvårdens anvisningar för unga [2019:1], VO Sollentuna). Enligt anvisningen ska häktet föra veckovis statistik över detta. JO efterfrågade denna för januari månad 2020. Endast 11 dagar av 31 kunde redovisas då uppgifterna enligt häktet var ofullständiga. Någon möjlighet att redovisa veckovis statistik fanns därför inte. Uppgifterna som redovisades gällde endast ungdomar som inte vistades i gemensamhet på plan 8, dvs. förutom intagna med restriktioner kunde det även finnas intagna som var avskilda av säkerhetsskäl eller på egen begäran i gruppen som var föremål för mätningen. För de unga på detta plan hade man slagit samman genomsnittstiden för mellanmänniskliga kontakter eller miljöombyte i form av promenad utan att redovisa vad som var vad. Genomsnittstiden för dessa åtgärder var under två timmar per intagen för sex av de elva mätdagarna. Uppgifterna tyder således på att flera intagna på ungdomsavdelningen måste ha varit isolerade åtminstone under några dagar i januari 2020.

Kriminalvården genomför ett antal gånger per år en särskild nationell mätning avseende isoleringsbrytande åtgärder. Den senaste ägde senast rum onsdagen den 29 januari 2020, alltså under JO:s inspektion. JO fick del av den sammanställning som häktet efter sin mätning skickat till Kriminalvårdens region Stockholm. Sammanställningen omfattar emellertid endast 167 intagna och det finns således ett bortfall på cirka 70 intagna. Enligt en företrädare för häktet kan delar av bortfallet förklaras med att uppgifterna för ett våningsplan inte lämnats vidare i tid för att de skulle kunna ingå i sammanställningen.

Av den information som redovisas framgår att 9 av de 105 intagna som enligt det redovisade materialet hade restriktioner eller var placerade i avskildhet eller var vad som benämns avskilda på egen begäran hade fått isoleringsbrytande åtgärder i form av mellanmännisklig kontakt i mer än två timmar under den aktuella dagen. Av de berörda var det alltså mer än 90 procent som var isolerade under den aktuella dagen. För nästan hälften av denna grupp, 43 intagna, var den mellanmänniskliga kontakten en halvtimme eller kortare.

Av de intagna som hade haft mer än två timmar av mellanmännisklig kontakt hade sex kategoriserats som unga av Kriminalvården (dvs. de hade skrivits in i häktet innan de fyllt 21 år). Av de unga intagna som inte vistades i gemensamhet var mer än 75 procent isolerade (20 av 26 intagna). För tio av dessa var den mellanmänniskliga kontakten max 30 minuter.

Företrädare för häktet meddelade att tiden i gemensamhet vid gemensamhetsavdelningarna vanligtvis uppgår till sex timmar per dag både vardag och helg. En avdelning har fem timmars gemensamhet en dag i veckan, men det finns även intagna som p.g.a. studier eller sysselsättning i produktion som kan vistas i gemensamhet mer än sex timmar på en dag.

Häktet för inte övergripande statistik om t.ex. hur många samsittningspar eller restriktionsgrupper som finns i häktet.

På begäran av JO lämnade Kriminalvårdens statistiksektion kompletterande uppgifter om beläggningen i häktet den 9 mars 2020.

Vid protokollet

Lars Olsson

## Uttalanden av JO Katarina Pålsson

Utöver det jag tog upp i samband med den avslutande genomgången med ledningen för häktet Sollentuna, vill jag göra följande uttalanden.

### Rätten till gemensamhet

En intagen har enligt huvudregeln rätt att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (se 2 kap. 5 § häkteslagen). En viktig förutsättning för att Kriminalvården ska kunna tillgodose denna rätt är välfungerande gemensamhetsavdelningar och gemensamhetshäkten. Häktet Sollentuna har också ett antal gemensamhetsavdelningar, men majoriteten av platserna i häktet utgörs av s.k. restriktionsplatser. På gemensamhetsavdelningarna ges de intagna möjlighet till gemensamhet under ca sex timmar per dag. Det finns därför inte någon risk för att intagna placerade på sådana avdelningar blir isolerade (angående detta begrepp, se nästa avsnitt).

Vid inspektionen kom det fram uppgifter om att det inte finns tillräckligt med platser på gemensamhetsavdelningarna. Det fanns 101 häktade intagna med rätt att vistas i gemensamhet vid inspektionens inledning, men bara 83 platser på häktets gemensamhetsavdelningar. Vidare kom det fram att det mer eller mindre är en ständig kö till häktet Huddinges relations- och sexualbrottsavdelning. Denna avdelning är den enda i regionen som tar emot intagna av denna kategori för vistelse i gemensamhet. Vid inspektionen av häktet Sollentuna var det sex intagna som var avskilda i väntan på en sådan plats.

Jag ser allvarligt på att häktet Sollentuna inte kan tillgodose intagnas rätt till gemensamhet. I sammanhanget vill jag understryka, vilket JO vid flera tillfällen uttalat, att lokalmässiga och praktiska förutsättningar inte är godtagbara skäl för att inte tillgodose häktades lagstadgade rätt till gemensamhet (se chefsJO Elisabeth Rynnings beslut den 5 februari 2020, dnr O 7-2018, och där gjorda hänvisningar).

### Isoleringen i svenska häkten

ChefsJO Elisabeth Rynning har nyligen i ett beslut riktat mycket allvarlig kritik mot Kriminalvården för isoleringen av intagna i häkte (se det nyss nämnda beslutet den 5 februari 2020). Av beslutet framgår att myndigheten dels inte fullt ut klarar av att tillgodose intagnas rätt till gemensamhet, dels inte klarar av att nå myndighetens eget mål för isoleringsbrytande åtgärder. Syftet med sådana åtgärder är att förhindra att intagna blir isolerade. Som framgår av beslutet anses en intagen isolerad om han eller hon vistas i ensamhet utan meningsfull mänsklig kontakt under mer än 22 timmar per dag. Vidare betecknas en intagen som långvarigt isolerad om detta förhållande fortgår i mer än 15 dagar i följd.

Kriminalvårdens mål är att intagna med restriktioner eller som är avskilda ska få åtminstone två timmars isoleringsbrytande åtgärder per dag. I myndighetens mätningar av sådana åtgärder ingår emellertid både aktiviteter som innebär att den intagne har kontakt med andra människor och rena miljöombyten. I den

senare kategorin ingår sådana aktiviteter där den intagne vistas ensam t.ex. på en rastgård eller i en motionslokal. I sitt beslut framhåller chefsJO att en central del i frågan om isoleringens skadeverkningar är att den intagne är berövad meningsfull mänsklig kontakt. För att en åtgärd därför ska vara verkningsfull och isoleringsbrytande i ordets rätta bemärkelse måste den innebära att den intagne har en meningsfull mänsklig kontakt. Det är bara sådana åtgärder som bör tas med som isoleringsbrytande. Övriga insatser – som inte innebär en mellanmänsklig kontakt – bör redovisas som olika typer av miljöombyten (se chefsJO:s beslut och Tema isolering i häkte – Rapport från Opcat-enheten 2020). Jag har samma uppfattning.

### Isoleringsbrytande åtgärder i häktet Sollentuna

Vid inspektionen framkom att personalen vid häktet Sollentuna vid de avdelningsvisa mätningarna av isoleringsbrytande åtgärder redovisar även miljöombyten. Det framgick också i samtalet med häktesledningen att det rådde viss oklarhet om vad som avses med isoleringsbrytande åtgärder.

Om man bortser från den tid som inneburit att intagna vistats ensamma utanför sin cell, kan jag dock konstatera att häktets egna mätningar för ett våningsplan några dagar i slutet av januari 2020, visar att häktet är långt ifrån att nå Kriminalvårdens eget mål om åtminstone två timmars isoleringsbrytande åtgärder per dag. Jag är medveten om att det är fråga om en ögonblicksbild, och att förutsättningarna för att arbeta med isoleringsbrytande åtgärder kan variera från en dag till en annan. Men det var bara i förhållande till 3 av 48 intagna som häktet lyckades nå det dagliga målet om minst två timmars isoleringsbrytande åtgärder under dessa dagar. De närmare uppgifterna i detta avseende har redovisats tidigare i protokollet. Det står klart att mer än 90 procent i denna grupp av intagna var isolerade den aktuella dagen och därmed riskerade att drabbas av såväl psykisk som fysisk ohälsa.

Uppgifterna från den nationella mätningen den 29 januari 2020 och som avser häktet Sollentuna bekräftar denna bild. Visserligen är inte redovisningen heltäckande men det framgår att en majoritet av de intagna med restriktioner eller som var placerade i avskildhet eller avskilda på egen begäran då inte fick några isoleringsbrytande åtgärder alls eller max i en halvtimme. Mer än 90 procent var isolerade. Redovisningen visar vidare att över 75 procent av de som kategoriserats som unga intagna av Kriminalvården, dvs. de som skrivits in i häkte innan de fyllt 21 år, i denna kategori också var isolerade. Att unga intagna isoleras bekräftas vidare av de (också här ofullständiga) uppgifterna från häktets ungdomsavdelnings restriktionsdel om isoleringsbrytande åtgärder och tid utanför cell för ett antal dagar i januari månad 2020. Vid flera tillfällen har den genomsnittliga tiden som dessa unga intagna haft mellanmänsklig kontakt eller vistats utanför cell understigit två timmar per dag.

Det framkom vidare under inspektionen att en omständighet som på ett högst påtagligt sätt försvårar häktets arbete med att nå målen är att den personal som

har i särskild uppgift att arbeta med isoleringsbrytande åtgärder paradoxalt nog regelmässigt används för andra arbetsuppgifter. Detta är enligt min mening inte godtagbart.

Det står alltså klart att intagna isoleras i häktet Sollentuna. Det är enligt min mening vidare ytterst otillfredsställande att det inte är möjligt att få ett entydigt svar på omfattningen av isolering i häktet. Det är anmärkningsvärt att uppgifter om isoleringsbrytande åtgärder som hämtats in både under och efter inspektionen har varit ofullständiga. Jag noterar därvid särskilt att häktet vid den nationella mätningen av isoleringsbrytande åtgärder den 29 januari 2020 inte redovisat uppgifterna för runt en tredjedel av samtliga intagna och vidare att sådana åtgärder för de unga intagna inte löpande har dokumenterats.

Bristerna i både insamlingen av uppgifter och underlaget gör att jag ställer mig frågande till hur häktesledningen och personalen kan arbeta systematiskt med att bryta isoleringen av de intagna. De brister som föreligger i häktets redovisning gör det också svårt för myndigheten att på central nivå följa upp det lokala arbetet. Även oklarheterna om vad som utgör meningsfulla isoleringsbrytande åtgärder och risken för att intagna som har rätt till gemensamhet ingår i underlaget visar på behovet av ett centralt systemstöd. Detta är något som också chefsJO påpekat för tanken fel (se ovan nämnda beslut av den 5 februari 2020). Med hänsyn till det stora bortfallet av uppgifter från häktet Sollentuna till den nationella mätningen av isoleringsbrytande uppgifter i januari 2020, ställer jag mig också frågande till i vilken omfattning dessa mätningar kan utgöra en pålitlig grund för myndighetens planering och prioriteringar.

#### Särskilt om isolering och unga intagna

Jag har vid inspektionen granskat 41 häktesplaner för barn och unga (födda mellan 1999 och 2003) som var intagna i häktet under min inspektion. I en häktesplan ska personalen dokumentera de isoleringsbrytande åtgärderna som sker i förhållande till den intagne. Flera av häktesplanerna ger intrycket att personalen arbetar aktivt med att försöka bryta isoleringen av barn och unga. Det finns också anteckningar som visar att personalen försöker motivera intagna till isoleringsbrytande åtgärder trots att de tidigare avböjt detta. Givetvis är det mycket bra.

Samtidigt kan jag konstatera att insatserna fördelas ojämnt. Vissa intagna har fått relativt regelbundna insatser medan andra intagna inte har fått några alls. Det är inte möjligt att utläsa vilka överväganden som ligger bakom denna fördelning. Det finns även exempel där en intagen inte har fått några insatser alls och där det inte heller har antecknats att han tillfrågats om isoleringsbrytande åtgärder. Vidare finns det också i förhållande till intagna som fått relativt mycket uppmärksamhet perioder där det har förflutit flera dagar mellan de personalledda insatserna. Jag noterar också att man inte dokumenterat i häktesplanerna hur lång tid den unge haft mellanmänsklig kontakt i form av samsittning eller restriktionsgrupp.

Det är synnerligen allvarligt att det finns barn och unga som är isolerade i svenska häkten. Jag vill understryka att de hör till en prioriterad grupp i fråga om isoleringsbrytande åtgärder. Det är därför välkommet att regeringen nu föreslår att häkteslagen kompletteras med en ny bestämmelse enligt vilken ett barn, intaget i häkte som anhållet eller häktat, ska ha rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar varje dag. Detta framgår av propositionen *Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering*, som regeringen beslutade den 19 mars 2020 (prop. 2019/20:129). Med barn avses i detta sammanhang en person som fyllt 15 men inte 18 år. Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 september 2020.

Jag välkomnar alltså att regeringen efter mångårig kritik från både internationella och nationella institutioner går fram med denna lagändring. Det finns goda skäl att anta att reformen kommer att minska risken för att barn blir isolerade och att den kan bidra till fortsatt uppmärksamhet av unga som en särskilt utsatt grupp av intagna.

Lagstiftaren och Kriminalvården har också en viktig uppgift i att se till att isoleringen av såväl unga som övriga intagna upphör. Min genomgång av häktesplanerna visar att i vart fall häktet Sollentuna har svårt att bryta isoleringen enbart med hjälp av personalledda aktiviteter i förhållande till en intagen åt gången. Jag vill därför framhålla att möjligheten till samsittning eller att vistas i gemensamhet i s.k. restriktionsgrupper är viktiga inslag i ett systematiskt isoleringsbrytande arbete över tid. Det är enligt min mening tydligt att häktet Sollentuna måste stärka och prioritera sitt arbete med att på ett meningsfullt sätt bryta isoleringen av intagna.

#### Placering av intagna i avskildhet

En intagen i häkte har, som nämnts ovan, rätt att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet). En intagen får emellertid hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt t.ex. av säkerhetsskäl (se 2 kap. 5 § 2 häkteslagen). Det kan då vara nödvändigt att placera en intagen i avskildhet om det finns en risk för fritagning eller rymning eller om den intagne är våldsam eller påverkad av narkotika (se prop. 2009/10:135 s. 185 f.). Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska innehålla en klaggörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande (se 32 § första stycket förvaltningslagen [2017:900]).

De flesta av de granskade besluten om placering i avskildhet innehåller utförliga beskrivningar om vad som föregått beslutet. Emellertid är en majoritet av besluten bristfälligt motiverade, eftersom beslutsfattaren inte har förklarat vad det är i händelseförloppet som lett fram till bedömningen att det av säkerhetsskäl varit *nödvändigt* att hålla den intagne avskild.

Flera av de granskade besluten har motiverats på följande sätt:

Vid placering på gemensamhetsavdelning måste hänsyn tas till säkerheten på häktet. Med anledning av det under bakgrunden anförda ska [den intagne] placeras avskild från andra intagna av säkerhetsskäl.

Enligt min mening är denna motivering inte tillräcklig, eftersom det inte framgår vilka omständigheter det är som lett fram till bedömningen och inte heller hur omständigheterna prövats mot de förutsättningar som måste vara uppfyllda för att placera en intagen i avskildhet. För den intagne är det avgörande att få klart för sig varför tvångsåtgärden vidtagits, inte bara för att han ska förstå på vilken grund han kan begära omprövning utan även om det kan finnas annat han kan göra, t.ex. förändra sitt beteende, för kunna återgå i gemensamhet.

Jag har tidigare redogjort för att det vid min inspektion av häktet fanns ett antal intagna avskilda av säkerhetsskäl i väntan på en plats på häktet Huddinges gemensamhetsavdelning för intagna misstänkta och dömda för relations- och sexualbrott. Besluten har motiverats på följande sätt:

Utifrån det brott som [den intagne] är häktad för föreligger en förhöjd risk för att han ska utsättas för hot och våld av andra intagna på häktet Sollentunas gemensamhetsavdelningar. [Den intagne] ska därför placeras avskild från andra intagna av säkerhetsskäl.

En intagen får alltså hållas avskild med stöd av 2 kap. 5 § 2 häkteslagen om det är nödvändigt av säkerhetsskäl att hålla denne avskild från andra intagna. Som framgått nyss anges som exempel i förarbetena till häkteslagen, på när bestämmelsen kan vara tillämplig, endast situationer där säkerhetsskälet på något sätt är hänförligt till en intagen och där skälet kan utgöra grund för beslut om avskildhet av honom eller henne. Jag noterar i detta sammanhang också att möjligheten till avskildhet i häkte inte heller är lika långtgående som i anstalt (jfr 6 kap. 4-9 §§ fängelselagen [2010:610]). Till grund för de aktuella besluten har emellertid inte legat att den intagne varit våldsam eller annars utgjort en säkerhetsrisk. Kriminalvården har i stället fattat beslut om avskiljande av en enskild till följd av att andra intagna antas utgöra ett hot mot honom. Häktesledningen har bekräftat detta och förklarat att det inte är möjligt att garantera säkerheten på häktets gemensamhetsavdelningar för intagna som är misstänkta eller dömda för sexualbrott.

Kriminalvården har ett ansvar att skydda de intagna och jag har därför förståelse för att det måste vidtas åtgärder för att vid de påstådda förhållandena skydda intagna som är häktade på grund av misstanke om t.ex. sexualbrott. Jag anser emellertid att det är tveksamt om den tillämpning av 2 kap. 5 § 2 häkteslagen som de aktuella avskildhetsbesluten ger uttryck för är förenlig med lagstiftarens avsikt. Det bör vara den som utgör hot mot en medintagen, är våldsam eller annars utgör en säkerhetsrisk som i första hand genom särskilt beslut blir placerad i avskildhet. Denna problematik medför att det enligt mig finns



anledning för Kriminalvården att inrätta fler särskilda avdelningar där intagna som p.g.a. den aktuella brottsmisstanken lever under hot i häktet kan få sin rätt att vistas i gemensamhet tillgodosedd. Jag är alltså kritisk till att myndighetens egna tillkortakommanden – bristen på gemensamhetsplatser – på detta sätt medför ytterligare begränsningar i intagnas frihet under häktestiden.

Vid inledningen av min inspektion fanns det 21 intagna på häktets lista över avskilda som var vad som betecknades som ”avskild på egen begäran”. Det handlar om intagna som inte är belagda med restriktioner, men som av olika skäl inte vill eller vågar vistas tillsammans med andra intagna. Till skillnad från fängelselagen finns det i häkteslagen inte något lagligt stöd för att avskilja en intagen på egen begäran (jfr 6 kap. 4 § fängelselagen). Vid den avslutande genomgången kom det fram att häktesledningen är väl medveten om detta, och jag uppfattade att de intagna hade förts upp på listan av i första hand praktiska skäl. Det är naturligtvis viktigt att häktet har kontroll över de intagna som av olika anledningar inte kan vistas i gemensamhet, inte minst för att t.ex. säkerhetsställa att de inte blir isolerade.

Jag är dock tveksam till att häktet anger att dessa intagna är avskilda *på egen begäran*. Det ger intrycket att Kriminalvården har ett rättsligt stöd för att hålla dem avskilda. Vidare riskerar formuleringen ”avskild på egen begäran” medföra att personalen inte arbetar aktivt med att försöka ändra på situationen för den enskilde intagne eller, för den delen, på avdelningarna. Sålunda är det Kriminalvårdens ansvar att vistelsen i gemensamhet är så trygg som möjligt, för alla intagna som vistas där. Häktet har alltså enligt min mening ett stort ansvar för att se till att intagna inte drar sig undan i ensamhet och för att personalen dagligen gör insatser för att försöka komma till rätta med förhållandena för en sådan intagen. Det kan bl.a. handla om att på olika sätt bryta den intagnes isolering genom att erbjuda mellanmänsklig kontakt av annat slag, försöka motivera den intagne att flytta över till en gemensamhetsavdelning eller att försöka hitta alternativa placeringar i häktet Sollentuna eller andra häkten. Det är alltså inte tillräckligt att – så som det beskrevs för mig vid den avslutande genomgången – personalen tillfrågar den intagne var tionde dag om han vill vistas tillsammans med andra intagna.

Slutligen vill jag med anledning av att ett beslut om placering i avskildhet innehöll namnet på en annan intagen än den beslutet avsåg påminna om vikten av att beslutsfattaren noggrant går igenom varje skriftligt beslut. Sådant slarv framstår som en slentrianmässig myndighetsutövning. Dessutom kan felaktiga beslut inom Kriminalvården få allvarliga konsekvenser. Jag förutsätter att häktet vidtar åtgärder för att minimera risken för liknande händelser.

#### Miljön i häktet m.m.

Vid inspektionen uppmärksammades jag på att dörren till motionslokalen på häktets säkerhetsavdelning saknar en fängsellucka. Det innebär att intagna som av säkerhetsskäl måste bära handfängsel utanför sin cell inte kan använda

motionslokalen. Enligt min mening bör Kriminalvården se till att dörren till motionslokalen förses med en fängsellucka, och därmed att samtliga intagna på säkerhetsavdelningen ges möjlighet att kunna motionera.

På observationsavdelningen fanns en cell med bältesäng på vilken det låg en s.k. japansk bår. Sättet som den japanska båren var placerad och anordningen i sig medförde att det var svårt att anta annat än att en intagen vid bältesläggning ska läggas på den japanska båren och därefter spännas fast i bältesängen. Jag ställer mig frågande till lämpligheten av detta arrangemang. Vidare fanns det på observationsavdelningen en cell som används vid sekundbevakning. JO:s medicinske expert som var med vid inspektionen ansåg miljön i denna cell som så deprimerande att den kan ha en negativ effekt på den intagnes psykiska hälsa. Enligt honom kan placeringen i denna cell i praktiken då bli kontraproduktiv. Jag lägger stor vikt vid hans bedömning. Häktet bör se över hur miljön i de utrymmena där intagna placeras för sekundbevakning ser ut.

Häktets samtliga rastgårdar är som slutna förvaringsutrymmen med höga grå betongväggar och gallertak. Golven utgörs också av grå betong och utrymmena saknar i stort sett helt utrustning för aktiviteter. Det är inte heller möjligt att betrakta omgivningarna från rastgårdarna och svårt att uppleva någon frisk luft. Det rör sig om dystra och själlösa platser. Jag vill lyfta fram att JO:s medicinska expert vid inspektionen konstaterade att rastgårdarna i deras nuvarande form riskerar att ha en ogynnsam inverkan på de intagnas hälsa.

Såväl JO som Europeiska tortyrkommittén (CPT) har framfört synpunkter på häktet Sollentunas rastgårdar. Efter ett besök 2015 rekommenderade CPT svenska myndigheter att vidta åtgärder för att förbättra miljön på rastgårdarna och göra det möjligt för de intagna att se ut från dem (se CPT/Inf (2016) 1, para. 3). Efter JO:s Opcat-inspektion 2017 framhöll chefsJO Elisabeth Rynning att JO i ett beslut 2015 uttalat att en vistelse på en rastgård utgör ett viktigt miljöombyte för de intagna som kan bidra till att motverka de negativa konsekvenserna av ett frihetsberövande. För att en rastgård ska fylla de funktioner som rimligen kan krävas, måste det vara möjligt för de intagna att iaktta omgivningarna. Enligt JO är det oacceptabelt att rastgårdar utformas på ett sådant sätt att de blir som slutna rum med gallertak (se JO:s protokoll, dnr 419-2017 och JO 2016/17 s. 198).

Jag kan konstatera att häktet Sollentunas rastgårdar fortfarande inte lever upp till de krav som rimligen kan ställas på sådana utrymmen. Det är välkommet att det nu finns konkreta planer på att åstadkomma förbättringar. Det bekymrar mig emellertid att de planer som presenterades för mig vid inspektionen inte omfattar åtgärder som medför att de intagna ska kunna titta ut och betrakta omgivningarna. Det är förvånande, inte minst med tanke på den tydliga rekommendation som CPT lämnade 2016 och JO:s nyss nämnda beslut. Enligt min mening bör även sådana förbättringar ingå i det åtgärds paket som planeras för häktet Sollentunas rastgårdar. Slutligen vill jag understryka vikten av att

Kriminalvården vid framtida nybyggnationer inte återupprepar de misstag som gjordes vid utformningen av bl.a. häktet Sollentunas rastgårdar.

#### Övrigt

Inspektionen väckte också frågor om såväl situationen för förvarstagna intagna och deras rättigheter som bältesläggning inom Kriminalvården. Det finns två pågående initiativärenden, JO:s dnr 277-2018 respektive 279-2018, som behandlar dessa frågeställningar. Jag gör därför inte några uttalanden i detta protokoll.

2020-04-29

Katarina Pahlsson